

---

## Принципи універсального дизайну при організації навчальної діяльності з української мови для учнів з ООП

*Ламанова Світлана,  
учитель української мови та літератури  
комунального закладу «Харківський ліцей № 124  
Харківської міської ради», учитель вищої  
категорії, учитель-методист  
lamanovakh@gmail.com*

---

Питання надання якісних доступних послуг, реалізації змісту освіти із застосуванням адекватних і дієвих технологій навчання набули ще більшої актуальності в Україні в умовах воєнного стану через суттєву необхідність прийняття швидких, нестандартних, інноваційних рішень, щоб забезпечити організацію якісного навчання здобувачів освіти, зокрема з особливими освітніми потребами. Сучасні виклики для освіти, також інклюзивної, вимагають працювати над продуктивними та безпечними методами організації освітнього процесу, гарантованим доступом усіх учасників освітнього процесу, у тому числі з особливими освітніми потребами, до освітнього середовища. Кожен має право на освіту [1]. У Конвенції ООН про права дитини зазначено, що «дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі та полегшують її активну участь у житті суспільства» [2].

Під час війни інклюзія стикається з новими труднощами, зокрема через переміщення дітей з особливими освітніми потребами до інших міст України та за її кордони. У пригоді освітянам можуть стати принципи універсального дизайну в навчанні, що дають можливість застосовувати своєрідні підходи та інструменти, щоб забезпечити різні освітні потреби учнів. Саме універсальний дизайн сприяє повноцінному включенню дітей із особливими освітніми потребами в навчальний процес. Для школи це шлях до принципів педагогічного дизайну – наукової галузі, у пріоритеті якої пошук ефективних, доцільних і зручних методів, способів і систем навчання. Ця сфера поєднує багато складових, серед яких – створення навчальних матеріалів, налагодження навчального процесу, упорядкування навчального середовища тощо. Як зазначається в Конвенції про права осіб із інвалідністю, універсальний дизайн – це дизайн предметів, програм і послуг, покликаний зробити їх максимально придатними для використання всіма людьми без необхідності адаптації чи спеціального дизайну [3]. Рівноправне, просте та зручне використання, гнучкість у користуванні, сприйняття інформації незалежно від сенсорних можливостей користувачів, припустимість помилок, низький рівень фізичних зусиль – *основні принципи універсального дизайну*.

Наш ліцей працює з дітьми з ООП понад 10 років, педагоги вже мали напрацювання роботи офлайн із такими учнями, але війна внесла свої корективи. *Настав час звернути увагу на педагогічний дизайн*. Не варто добирати особливу програму для учнів з ООП та готувати окремі завдання. Якщо стисло, то суть універсального дизайну в тому, щоб розробити програму й навчальні матеріали, які підходять усім. Така організація діяльності складається з декількох етапів.

### *Етап 1. Аналіз*

Насамперед слід ретельно проаналізувати цільову аудиторію, її потреби, умови та очікувані результати роботи. Не забуваймо, що все частіше в освітньому середовищі з'являються діти з особливими освітніми потребами. Тому для ефективної організації навчальної діяльності необхідно звернути увагу на три основні запитання:

- Які завдання зможе виконати учень?
- Які умови потрібні для ефективної роботи учня?
- Наскільки якісним буде його результат?

Дитина з ООП має рівні права та можливості з іншими дітьми в Україні. Але важливо враховувати, що її рівень обробки інформації та швидкість реакцій можуть бути іншими, відмінними від загальної кількості дітей, зокрема через особливості когнітивних функцій та емоційних процесів обробки інформації, сенсорні та моторні обмеження, складнощі з руховою сферою, відмінності в обсягах уваги та концентрації тощо. Усе це є надзвичайно важливим для навчання, що враховується через побудову індивідуальної освітньої траєкторії для дитини з особливими освітніми потребами [5].

### *Етап 2. Проектування*

На цьому етапі необхідно підготувати навчальні плани, спланувати дії, вибрати методи подальшої роботи.

Документом, який регулює зміст навчання дітей з особливими освітніми потребами, сприяє ефективному розкриттю потенціалу таких учнів і забезпечує прогрес їхнього розвитку, є індивідуальна програма розвитку (ІПР). Над розробкою ІПР працює команда психолого-педагогічного супроводу для кожного здобувача освіти. Протягом двох тижнів із початку навчання слід ретельно зібрати інформацію про дитину методом спостереження за нею у школі, спілкування з батьками та опрацювання висновку ІРЦ. Ця інформація має бути максимально повною та точною, бо вона є основою для подальшого створення моделі індивідуальної підтримки учня.

### *Етап 3. Розроблення*

Це вже безпосередня робота з перетворення планів на реальні навчальні матеріали, які будуть простими та зрозумілими для всіх учасників освітнього процесу. А також слід звернути увагу на розроблення оптимального підходу до оцінювання результатів навчання учнів, які, до речі, не завжди залежать від того, наскільки різноманітні методи та технології вибирає педагог. Насамперед гнучкість, простота і стабільність набагато важливіші.

Сьогодні українські діти живуть у несприятливих для безпечного навчання, виховання та розвитку умовах, і тому важливо забезпечити комфортне середовище для навчання всіх дітей, а особливо тих, які мають ООП. Цьому сприяють адаптація та модифікація навчального середовища й індивідуальний підхід, що ґрунтується на потребах конкретної дитини.

**Адаптація** – це способи пристосування, що допомагають дитині з ООП засвоювати той самий рівень знань, що і її однокласники в інклюзивному класі. **А модифікація** – це спрощення змісту предмета, навчальної програми, а в результаті рівня знань і навичок, які мають стати показником компетентності учня.

**При адаптації** зміст навчання відповідає рівню знань і навичок усього класу, **а модифікація** – це можливість дитини з ООП активно співпрацювати з іншими

в навчальній діяльності, хоча рівень засвоюваних знань може не відповідати віковим особливостям учнів класу, у якому вона навчається. Ідея модифікації інклюзії в тому, що дитина вчиться за тим же календарно-тематичним планом, що й весь клас загальноосвітньої школи. *Теми уроків для учня з ООП та решти учнів збігаються, але різняться матеріали, підходи та глибина вивчення.*

Зараз маю учня-десятикласника з ООП, із яким працюю з п'ятого класу. Відповідно до висновків ІПР (табл. 1) було модифіковано програму з української мови (з української літератури рекомендована адаптація) (табл. 2).

Таблиця 1

Індивідуальні особливості розвитку учня (частково)

| Наявний рівень знань і вмінь, навичок учня (компетенції)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Опис освітніх труднощів учня, виявлених у закладі освіти                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Потреби                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><u>Інтелектуальні компетенції:</u><br/>Може запам'ятовувати навчальний матеріал, відтворює його з допомогою. Краще запам'ятовує слухову інформацію, на сприйняття зорового матеріалу потребує більше часу та зосередження. Переключається з одного виду діяльності на інший повільно, зосереджує увагу на суттєвих фактах за навідними запитаннями. Одночасно може сприймати 2-3 об'єкти. Переважає логічне мислення, абстрактне у стадії формування. Може порівнювати об'єкти за однією-двома ознаками. Узгоджує зі значною допомогою вчителя. Намагається переносити отриманий життєвий досвід на навчальну діяльність.</p>         | <p><u>Інтелектуальні труднощі:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• не може самостійно відтворити вивчений матеріал, тільки з допомогою;</li> <li>• зосередження на завданні потребує великої кількості часу;</li> <li>• процеси мислення уповільнені;</li> <li>• повільно переключається з одного виду діяльності на інший;</li> <li>• важко переключити увагу на суттєві факти, та розподіляти увагу на весь навчальний матеріал.</li> </ul>                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• учити відтворювати вивчений матеріал;</li> <li>• формувати вміння зосереджуватися на завданні;</li> <li>• працювати над переключенням уваги;</li> <li>• розвивати процеси логічного та абстрактного мислення;</li> <li>• вчити швидко обробляти інформацію.</li> </ul>                                                     |
| <p><u>Функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві) компетенції:</u><br/>Розуміє звернене мовлення. Краще сприймає збільшені об'єкти при яскравому освітленні. Добре сприймає інформацію побутового характеру. Знає літери алфавіту, читає слова повільно. Зміст прочитаного розуміє, але іноді потребує уточнень. Пише з допомогою асистента. Пасивний словник ширше активного. Описування картин носить примітивний характер, складає розповідь з власного досвіду. Розповідь складає у питально-відповідній формі. Сприймає об'єкти на близькій відстані. Засвоює навчальний матеріал з опорою на візуальну та слухову підтримку.</p> | <p><u>Функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві) труднощі:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• мовленнєве дихання слабо розвинене: повітря проходить через ніс, видих короткий, повітряний струмінь слабкий, нецілеспрямований;</li> <li>• тихе мовлення;</li> <li>• дрібна моторика грубо порушена, самостійно не пише;</li> <li>• повільний темп читання;</li> <li>• не завжди розуміє зміст прочитаного, потребує уточнень і навідних запитань.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• формувати правильне мовленнєве дихання;</li> <li>• працювати над розвитком просодичної сторони мовлення;</li> <li>• розвивати дрібну моторику;</li> <li>• працювати над розвитком лексичної та граматичної сторін мовлення;</li> <li>• працювати над формуванням здатності добре засвоювати візуальний матеріал</li> </ul> |

Таблиця 2

Модифікована програма з предмета «Українська мова» (профільний рівень)  
для учня з ООП (приклад)

| Зміст навчального матеріалу відповідно до програми                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до програми                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (модифіковані)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Українська графіка.</b><br/> <b>Українська орфографія як учення про систему загальноприйнятих правил написання слів</b><br/> З історії становлення і розвитку української графіки й орфографії.<br/> Основні принципи української орфографії.<br/> Складні випадки вживання м'якого знака, апострофа.<br/> Уживання великої літери.<br/> Лапки у власних назвах.<br/> Написання складних слів разом, окремо, через дефіс.<br/> Правопис складноскорочених слів.<br/> Написання чоловічих і жіночих імен по батькові, прізвищ.<br/> Складоподіл і правила переносу слів із рядка в рядок. Графічне скорочення слів. Правопис географічних назв.<br/> Написання слів іншомовного походження.<br/> Історичний коментар до різних мовних явищ.<br/> Основні орфографічні норми.<br/> Типові помилки, зумовлені відхиленням від орфографічної норми.<br/> Нововведення в українському правописі.<br/> Редагування тексту з орфографічними помилками. Використання орфографічного словника для перевірки написання слів та їх форм. Словник іншомовних слів.</p> | <p><b>Учень/учениця:</b><br/> <b>когнітивна (знання)</b><br/> <b>складова</b><br/> з'ясовує суть понять «орфографічна норма», «орфограма», «орфографічна помилка», «орфографічний словник»;<br/> усвідомлює важливість дотримання орфографічної норми для сучасного компетентного мовця;<br/> уміє знаходити орфограму, визначає її тип, принцип написання; правильно пише й вимовляє слова з цими орфограмами;<br/> усвідомлює правила вживання великої літери, написання прізвищ і географічних назв, слів разом, окремо, через дефіс; слів іншомовного походження; правила переносу та географічного скорочення слів;<br/> з'ясовує відмінність подовження приголосних і подвоєння букв;<br/> <b>праксеологічна (діяльнісна) складова</b><br/> знаходить й усуває допущені орфографічні помилки у словах, обґрунтовуючи їх написання правилами правопису;<br/> використовує орфографічний словник для перевірки написання слів та їх форм;<br/> редагує текст з орфографічними помилками; за потреби доцільно використовує словник іншомовних слів;<br/> виконує дослідницьку роботу з історії української графіки й орфографії;<br/> висловлює своє ставлення до знайденої інформації</p> | <p><b>Учень/учениця :</b><br/> <b>когнітивна (знання)</b><br/> <b>складова</b><br/> має уявлення про суть понять «орфографічна норма», «орфограма», «орфографічна помилка», «орфографічний словник»;<br/> розуміє важливість дотримання орфографічної норми для сучасного компетентного мовця;<br/> із допомогою вчителя знаходить орфограму, визначає її тип, принцип написання; вчиться правильно писати й вимовляти слова з цими орфограмами;<br/> розпізнає за допомогою наочності правила вживання великої літери, написання прізвищ і географічних назв, слів разом, окремо, через дефіс; слів іншомовного походження; правила переносу та географічного скорочення слів;<br/> з'ясовує з допомогою вчителя відмінність подовження приголосних і подвоєння букв;<br/> <b>праксеологічна (діяльнісна) складова</b><br/> знаходить й усуває з допомогою вчителя допущені орфографічні помилки у словах, обґрунтовуючи їх написання правилами правопису;<br/> використовує орфографічний словник для перевірки написання слів та їх форм;<br/> редагує текст із допомогою вчителя з орфографічними помилками;<br/> за потреби доцільно використовує словник іншомовних слів</p> |

#### Етап 4. Використання

Цей етап передбачає використання в навчальному процесі вже готових матеріалів, а також за потреби їх редагування. Важливо розробляти, добирати й використовувати матеріали відповідно до ІПР. У нашому разі звертаємо увагу на рекомендації, подані нижче (табл. 3).

Таблиця 3

Адаптація / модифікація освітнього середовища (відповідно до ІПР)

| Назва адаптації / модифікації                                                       | Так / ні | Примітка                                                                            |
|-------------------------------------------------------------------------------------|----------|-------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Психолого-педагогічна адаптація:</b>                                             |          |                                                                                     |
| збільшення часу на виконання завдань                                                | +        | збільшення часу на виконання завдань                                                |
| збільшення обсягу допомоги (навідне питання, демонстрація зразка, нагадування тощо) | +        | збільшення обсягу допомоги (навідне питання, демонстрація зразка, нагадування тощо) |
| руховий режим                                                                       | +        | руховий режим, фізхвилинки, ігри на розвантаження та релаксацію                     |
| використання заохочень                                                              | +        | використання заохочень                                                              |
| використання засобів для концентрації уваги                                         | +        | використання засобів для концентрації уваги                                         |
| інше                                                                                | +        | створення ситуацій успіху                                                           |
| <b>Адаптація навчального матеріалу:</b>                                             |          |                                                                                     |
| картки-підказки, картки-інструкції                                                  | +        | картки-підказки, картки-інструкції                                                  |
| Засоби альтернативної комунікації                                                   | -        |                                                                                     |
| <b>Модифікація:</b>                                                                 |          |                                                                                     |
| скорочення змісту навчального предмета                                              | +        | скорочення змісту навчального предмета                                              |
| зниження вимог для виконання завдань                                                | +        | зниження вимог для виконання завдань                                                |

Основне завдання вчителя – організувати для дитини з ООП такий освітній простір, у якому вона психологічно захищена та працює відповідно до своїх здібностей, а також забезпечити співпрацю з рештою дітей у колективі. Усі матеріали обов’язково мають відповідати тематиці занять усього класу.

Дітям з особливими освітніми потребами надзвичайно важливо мати чіткий план дій, тоді вони впевненіші та завзятіші в досягненні результатів. Зважаючи на те, що мій учень перебуває за межами України і не завжди може приєднуватися до уроку, а також урахувавши, що самостійно він писати не може, розробляємо для нього план роботи (табл. 4).

Таблиця 4

План роботи за темою «Лексикологія української мови» (приклад)

| №  | Зміст діяльності                                                                                                                      | Де знаходиться матеріал | Термін опрацювання та виконання робіт | Результати роботи |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|---------------------------------------|-------------------|
| 1. | Опрацювати матеріал презентацій та відео: «Слово як основна одиниця мови. Слово і поняття. Семасіологія як учення про значення слів і | -урок у HUMAN за 22/11  |                                       |                   |

| №  | Зміст діяльності                                                                                                                                           | Де знаходиться матеріал                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Термін<br>опрацювання<br>та виконання<br>робіт     | Результати<br>роботи |
|----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|----------------------|
|    | виразів. Оцінні властивості слів на позначення слуху, зору, дотику», «Омоніми, їх види, синоніми, антоніми, пароніми», «Лексичні норми. Мовна надмірність» | -уроки за 25, 27/11<br>-уроки за 29/11, 04/12                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                    |                      |
| 2. | Виконати тестові завдання                                                                                                                                  | Онлайн-тести:<br>«Синоніми. Антоніми. Омоніми» ( <a href="https://zno.osvita.ua/ukrmova/tag-sinonimi/">https://zno.osvita.ua/ukrmova/tag-sinonimi/</a> )<br>«Лексична помилка» ( <a href="https://zno.osvita.ua/ukrmova/tag-leksichna_pomilka/">https://zno.osvita.ua/ukrmova/tag-leksichna_pomilka/</a> )                                                                                                                                                                                                                                                                            | До 29/11<br>До 04/12                               |                      |
| 3. | Виконати вправи                                                                                                                                            | -вправа 229, стор. 89 (підручник)<br>-вправа 238 (Б), стор. 91<br>-вправа <a href="https://learningapps.org/15513836">https://learningapps.org/15513836</a><br>-вправа <a href="https://wordwall.net/uk/resource">https://wordwall.net/uk/resource</a><br>-вправа <a href="https://ukrmova.in.ua/exercises/paronimu/paronimy">https://ukrmova.in.ua/exercises/paronimu/paronimy</a><br>- вправа <a href="https://naurok.com.ua/test/kontrolna-robota-leksikologiya-frazeologiya-3233109.html">https://naurok.com.ua/test/kontrolna-robota-leksikologiya-frazeologiya-3233109.html</a> | 22/11<br>25/11<br>27/11<br>29/11<br>02/12<br>18/12 |                      |
| 4. | Підготувати проєкт (у вигляді презентації) «Музей слова»                                                                                                   | Дивись пояснення в додатку                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | До 27/12                                           |                      |

Для модифікації навчальних планів і змісту уроків найчастіше використовуються:

- скорочення обсягу матеріалу, що вивчається на уроці;
- заміна завдання на інше за збереження напрямку вивчення дисципліни (наприклад, набрати текст на комп'ютері замість писати його ручкою);
- зниження складності завдання (встановити відповідність замість дати самостійну відповідь);
- використання додаткових матеріалів – карток, алгоритмів дії, правил –
- у вигляді малюнків чи позначок.

Під час онлайн уроку в Zoom учень, крім загальної роботи в класі, може отримувати завдання та працювати з учителем-асистентом в окремій кімнаті. Тому потрібно підготувати матеріали, які будуть використовуватися під час виконання завдання (алгоритми дій, схеми). Приклад такого матеріалу подано на рисунку 1.

### Визначення групи іменників II відміни на -р

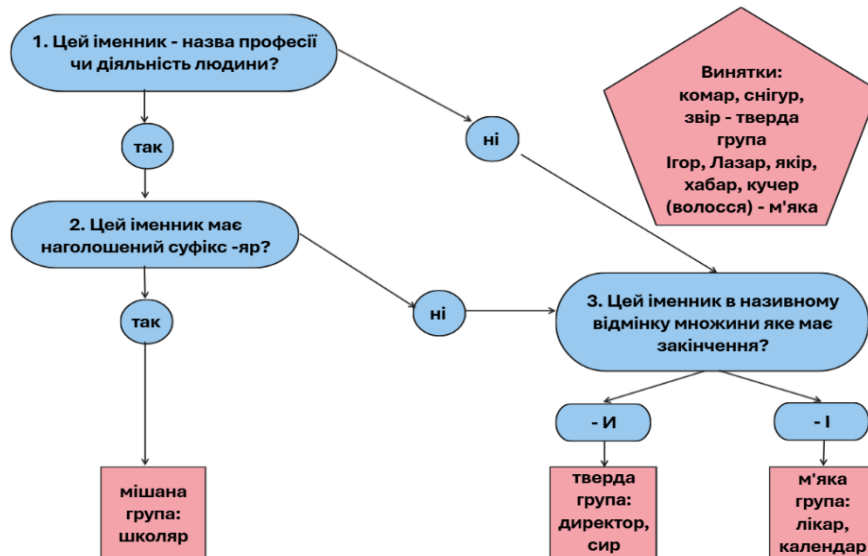


Рис. 1. Алгоритм визначення групи іменників II відміни на -р

#### Етап 5. Оцінювання результатів

На цьому етапі учитель має проаналізувати результати навчання та скоригувати програми або методичні матеріали згідно з отриманими результатами.

Підходи до оцінювання та заохочення дітей з ООП відрізняються від подібних для інших учнів. Дитина має бачити не лише кінцевий результат, але і свої досягнення на певних етапах, а також розуміти, які її дії сприяють досягненню відповідної мети. Задля цього розробляються наочні таблиці та графіки досягнень, які заповнюються разом із дитиною: зірочки, смайлики, оцінки – усе це можна і треба використовувати постійно, а не тільки тоді, коли є певні високі результати.

Отже, упровадження принципів універсального дизайну та допоміжних технологій у навчальний процес сприятиме ефективності подолання труднощів навчання дітей з різними типами особливих потреб.

Сьогодні ми маємо пройти випробування війною, яка принесла багато болю та страждань, яка показує, на яку жорстокість здатні люди, коли вони втрачають людяність. Але в найтемніші ночі найясніші зорі. І ми маємо бачити ці зорі, сприймати світло та світити іншим.

#### Список використаних джерел

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с.
2. Конвенція про права дитини : Ч. 1, Ст. 23, П. 1. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text)
3. Конвенція про права осіб із інвалідністю : Ст. 2. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_g71#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text)
4. Лист МОН України від 03.08.2023 р. № 1/11479-23 «Про методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації». URL: [https://rada.info/upload/users\\_files/20420514/8c70f512744fbfd4a83d2f800add2c50.pdf](https://rada.info/upload/users_files/20420514/8c70f512744fbfd4a83d2f800add2c50.pdf)
5. Бирко Н. Підтримка дітей з особливими освітніми потребами під час війни. Педагогічний вісник Поділля. 2024. № 1-2. С. 44-46. URL: [https://znayshov.com/FR/33843/PvP\\_1\\_2\\_2024-46-48.pdf](https://znayshov.com/FR/33843/PvP_1_2_2024-46-48.pdf)
6. Дизайн для дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1381-dizayn-dlya-dtey-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami>

7. Інклюзивна освіта в педагогіці і практиці діяльності школи. URL: <https://www.slideshare.net/informatiknua/ss-71763800/>
8. Кобинець Я. Інклюзія під час війни: як підтримати дітей з особливими потребами? URL: <https://osvita.ua/school/method/87002/>
9. Принципи універсального дизайну. URL: <https://ud.org.ua/publikatsiji/11-printsipi-universalnogo-dizajnu>

---

## **Вивчення гібридних новотворів на уроках української мови в старших класах як засіб формування мовленнєвої компетентності**

*Чопікян Анжеліна,  
учитель української мови та літератури  
комунального закладу «Харківський ліцей № 17  
Харківської міської ради», учитель вищої  
категорії, учитель-методист  
[angelina.chopikjan@gmail.com](mailto:angelina.chopikjan@gmail.com)*

---

Осучаснення змісту освіти відбувається не тільки завдяки розвитку сучасних технологій, змін у соціально-політичному, духовному, культурному житті, а також завдяки інноваційним процесам, які характеризують мову як комунікативну систему. Утворення нових слів дозволяє мові постійно реалізовувати свої можливості, спираючись як на питомий словотвірний матеріал, так і на запозичений з інших мов. ЗМІ, соціальні мережі активно творять і використовують запозичені одиниці, які можуть набувати ознак української мови. При цьому способи їхнього пристосування до системи нашої мови можуть бути абсолютно різними: від калькування до гібридизації. Саме процеси гібридизації, поширені в ЗМК та соцмережах, їхні засоби, новітні гібридні одиниці й результат їхнього використання повинні стати предметом вивчення на уроках української мови в 10-11 класах.

Використання сучасних лексикографічних джерел, зокрема словника «Словотворчість незалежної України. 2012 – 2016» за редакцією А. Нелюби, Є. Редька [1], а також засобів масової інформації дає поштовх для креативного мислення, сприяє мовленнєвій творчості здобувачів освіти. Можемо стверджувати, що словотворення є і залишається однією з основних причин змін словникового складу та джерелом збагачення лексики будь-якої мови. Безперечним є той факт, що саме словотвір є основним засобом поповнення кожної мовної системи незалежно від її особливостей. Тому цей аспект вивчення мови є актуальним для сучасної освіти, оскільки відповідає вимогам формування національної ідентичності на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Процес гібридизації, викликаний внутрішньомовними та позамовними чинниками, стає дедалі масовішим, гібрид уживається не лише у вузько термінологічній галузі, а й у загальнонаціональній мові. Гібридні одиниці широко представлені в різних стилях, вони стають основою для творення нових слів і сприймаються як невід'ємна частина мовного процесу. Це є ключовим фактором в осмисленні значення процесу гібридизації як пристосування іншомовних слів до